

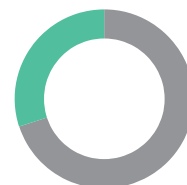

BEDRE KVALITETS- SIKRING AV PRAKSIS

Forbedring. Erfaringsutveksling kan bidra til å styrke det kliniske læringsmiljøet.

EVALUERINGSSTUDIE:

Artikkelen bygger på
30 % praksis
70 % teori

DOI-NUMMER:

10.4220/Sykepleiens.2015.53650

Mari Wolff Skaalvik, Førsteamanuensis/prodekan utdanning, Det helsevitenskapelige fakultet, UiT Norges arktiske universitet

I denne artikkelen presenteres en evalueringsstudie som gjennomføres ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) blant sykepleierstudenter som har praksis der. Evalueringsstudien er iverksatt som grunnlag for det kontinuerlige arbeidet med å skape et godt klinisk læringsmiljø (1,2). Fagmiljøene og Norsk Sykepleierforbund står sammen om å styrke praksisstudiene i en videreføring av sykepleiefagets praktiske kunnskapstradisjon (3).

ULIKE MODELLER. Rammeplanen (4) angir områdene og forutsetningene for praksisstudier. Man forutsetter at studentene skal få jevnlig veiledning, oppfølging og vurdering, og at praksisstedets sykepleiere har ansvar for dette. Dette organiseres på ulike måter i praksisfelt som tar imot studenter, og det er gjort en rekke studier nasjonalt og internasjonalt om ulike modeller for organisering av veiledning og oppfølging av studenter i praksis (5–7,1). Det er viktig å forske på hvordan sykepleierstudenter opplever og evaluerer læringsmiljøet i praksis slik at organisering av veiledning og oppfølging av studenter i praksis imøtekommer læring og faglig vekst (8).

BAKGRUNN. Universitetssykehuset i Nord-Norge tar hvert år imot

cirka 1100 studenter for rundt 1900 praksisforløp fordelt på 25 større og mindre studieprogram i kliniske praksisperioder av kortere og lengre varighet (se figur 1). Universitetssykehuset i Nord-Norge har som formål (9) at: «All undervisning og veiledning ved UNN HF er kunnskapsbasert. Undervisningen gis med moderne pedagogiske metoder og er forankret i verdigrunnlaget til helseforetaket». I strategidokumentet står det at: «Kvaliteten i praksisstudier på UNN HF bør sikres gjennom systematisk evaluering. For at UNN HF skal kunne bedre kvaliteten på praksisstudiene er man avhengig av å få tilgang til evalueringsrapporter som angår studentene i praksis». Da evalueringsstudien ble iverksatt i 2011 var det ikke rutiner for innhenting av slike data.

KLINISK LÆRINGSMILJØ. Praksis er en viktig læringsarena for studenter som skal lære ferdigheter, integrere kunnskap og utvikle holdninger. Quinn (10) fant at sykepleierstudenter oppfatter læring i praksis som mer relevant og meningsfull enn læringen i klasserommet. Dette understøttes i en studie av blant andre Myrick et al. (11). Praksisstedets sykepleiere har ansvar for daglig veiledning og opplæring av studenter, og de er nøkkelpersoner i arbeidet med å skape et

godt læringsmiljø. Papp et al. beskriver et klinisk læringsmiljø som: «The clinical environment encompasses all that surrounds the student nurse, including the clinical setting, the staff, the patients, the nurse mentor and the teacher» (12, s. 263). Flere studier (13–17) omhandler kliniske læringsmiljøer og betydningen mellommenneskelige relasjoner har for utviklingen av et positivt læringsmiljø.

VEILEDNING. Flere studier framhever at mellommenneskelige relasjoner er avgjørende for utviklingen av et godt læringsmiljø (12,15,18,19). Studier viser at et godt læringsmiljø avhenger av at det er etablert strategier og tilnærminger som fremmer studentenes læringsprosess og faglige utbytte (8,20–22). Veiledningsformer og organisering av veiledning i institusjoner som tar imot sykepleierstudenter for praksisstudier varierer (23). I UNN HF er veiledningsformene i avdelingene ulike. Veiledning blir gitt i et enten forhold, studenter har parpraksis og i noen avdelinger er det utnevnt studentansvarlig sykepleier med et overordnet ansvar for veiledning og oppfølging av studenter (24). Kvalitet i veiledning omfatter flere aspekter; støtte, jevnlig tilbakemeldinger, vurdering og gode rollemodeller (25).

Fakta ●●●

Hovedbudskap

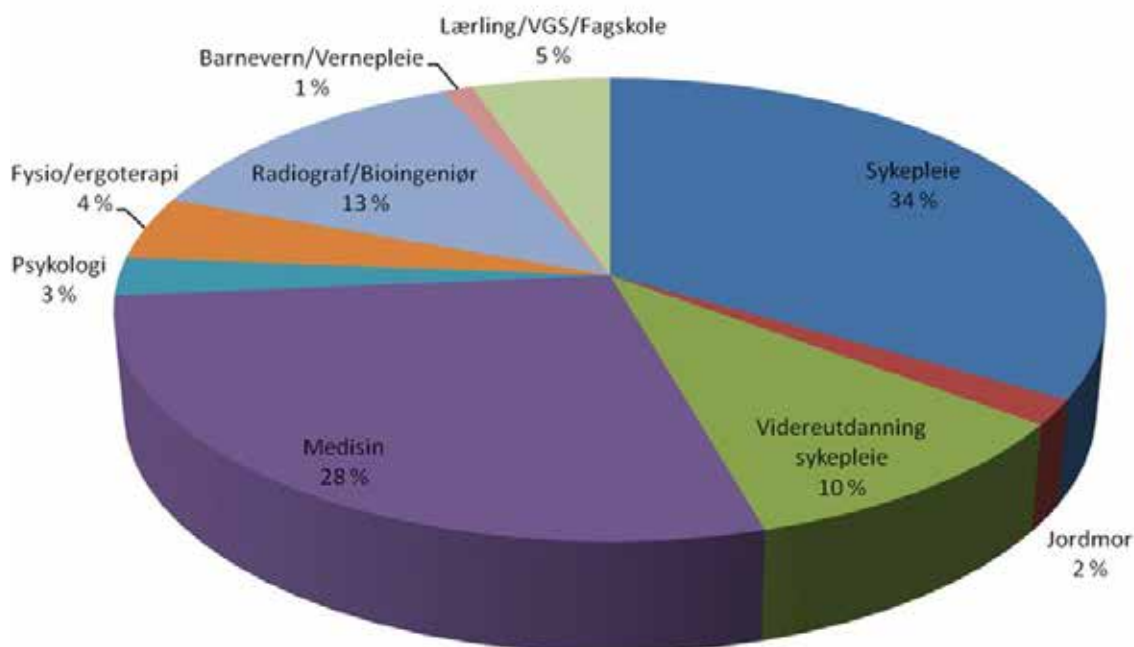
Artikkelen presenterer en evalueringsstudie gjennomført ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) blant sykepleierstudenter. Målet med studien er å legge til rette for et godt læringsmiljø ved institusjonen. Samt å kartlegge hvordan studentenes opplever det kliniske læringsmiljøet og veiledning i forhold til hvordan veiledning er organisert i avdelingene.

Nøkkelord

Les mer og finn litteraturhenvisninger på våre nettsider

- Sykepleierstudent
- Utdanning
- Praksisstudie

Prosentvis fordeling av 905 studenter i praksis på UNN i ulike studieretninger våren 2013

Figur 1.

Videre er delt kunnskap, faglige diskusjoner, samhandling i meningsfulle læringssituasjoner og refleksjon viktig (26, 27). Læring i praksis er spontan og uforutsigbar, men planlegging og veiledning er nødvendig (27). Saarikoski & Leino-Kilpi (1) fant at en stabil, individuell veiledningsrelasjon utgjorde det viktigste elementet i klinisk praksis.

MÅL. Den pågående evalueringsstudien ved UNN HF har to siktemål. Kunnskapen man får brukes i det kontinuerlige arbeidet med å legge til rette for et godt læringsmiljø ved institusjonen. I tillegg analyseres data om studentenes opplevelse av det kliniske læringsmiljøet og veiledning i forhold til hvordan veiledning er organisert i avdelingene. Denne kunnskapen er grunnlag for erfaringsutveksling

mellom avdelinger som har ulike tilnærminger til veiledning og eventuelle endringsprosesser.

For hvert studieår systematiseres data på tre nivåer: Enkeltenhet, klinikknivå og samlet for UNN HF. De enkelte enhetene har eierskap til sine data. Dette er en vesentlig premisse for denne studien som fokuserer på å styrke det kliniske læringsmiljøet gjennom erfaringsutveksling. De prosjektansvarlige tilbyr møter med representanter for enhetene i forbindelse med hver evalueringsrapport, og står til disposisjon for samarbeid om eventuelle utviklingsprosesser som ønskes iverksatt ut fra funn i evalueringsstudien. Det er utviklet en kurspakke i samsvar med evalueringsområdene i spørreskjemaet som interesserte kan etterspørre hvis ønskelig (se tabell 1 neste side).

UNDERSØKELSEN. Alle studenter som gjennomfører praksisstudier ved UNN HF inviteres til å delta i studien ved å besvare spørreskjemaet «Klinisk læringsmiljø, veiledning og sykepleielærer» i Questback. Studentene blir også informert om studien ved lærestedet, på praksisstedet, via den elektroniske læringsplattformen på lærestedet og Facebook. Deltakerne i studien besvarer spørreskjemaet for hver praksisperiode ved medisinske, kirurgiske, psykiatriske og føde- og barselavdelinger. Funnene som presenteres her er for studieåret 2012/2013.

SPØRRESKJEMAET. Spørreskjemaet som benyttes i den pågående evalueringsstudien er utviklet av Saarikoski & Leino-Kilpi (1,2, 29). I 2010 ble det originale spørreskjemaet, Clinical Learning

Environment Evaluation Scale + Nurse Teacher (CLES+T) oversatt til norsk (27) og validert (30) (se tabell 2). Spørreskjemaet består av bakgrunnsvariabler (10) og 34 utsagn i tilknytning til tre emneområder: 1. *Klinisk læringsmiljø*: pedagogisk atmosfære (9), avdelingsleders ledelsesstil (4) og sykepleie på avdelingen (4), 2. *Veiledningsrelasjonen*: innholdet i veiledningsrelasjonen (8) og 3. *Sykepleielærers rolle i praksis*: Sykepleielærers evne til å integrere teori og praksis (3), samarbeid mellom praksisstedet og sykepleielærer (3) og forholdet mellom student, veileder og sykepleielærer (3). Spørreskjemaet besvares ut fra alternativene: (1) helt uenig; (2) delvis uenig; (3) verken enig eller uenig; (4) delvis enig; (5) helt enig. Spørreskjemaet inneholder bakgrunnsvariabler for veilederens yrkestittel, veiledningsform og forekomst av veiledning. Studien er

«Praksis er en viktig læringsarena for studenter som skal lære ferdigheter, integrere kunnskap og utvikle holdninger.»

godkjent av personvernombudet ved UNN HF, og ingen persondata framkommer i utfylt spørreskjema.

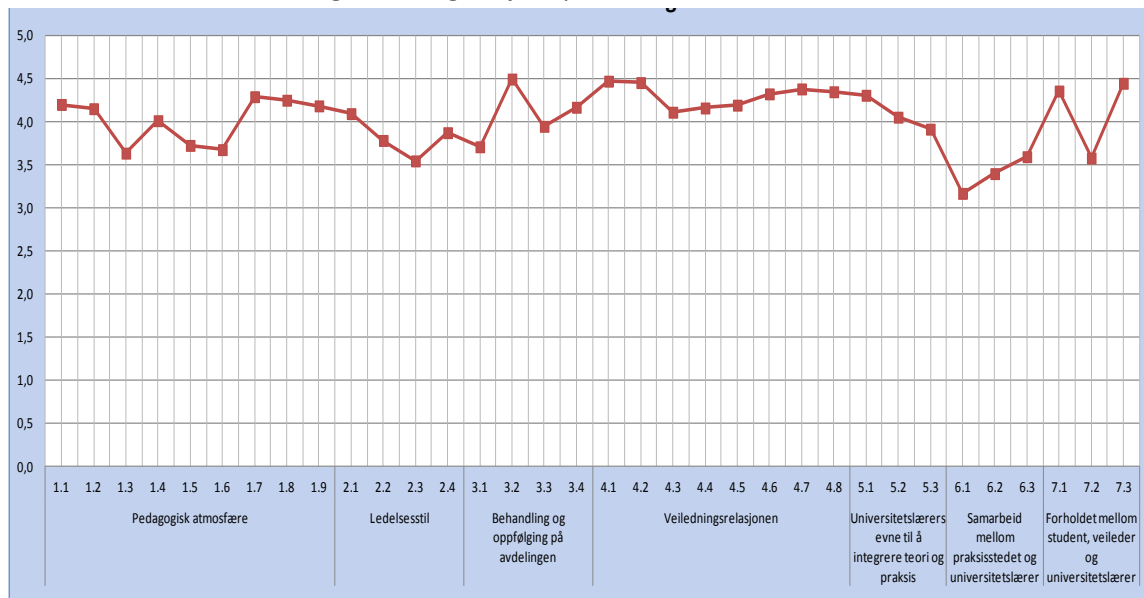
FORNØYDE. Materialet i denne studien viser at sykepleierstudentene på barselavdelinger er over middels fornøyd med det kliniske læringsmiljøet i UNN HF. Disse har besvart spørreskjemaet med referanse til medisinske, kirurgiske, psykiatriske avdelinger og føde- og barselavdelinger (se figur 2 s. 61). Funnene i evalueringsundersøkelsen bekrefter betydningen av en pedagogisk atmosfære kjennetegnet av

<p>BAKGRUNNSDATA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alder • Kjønn • Studieretning • Praksissted • Praksisperiode <p>LÆRINGSMILJØ</p> <p>Spørsmålene rangeres av studentene etter skalaen:</p> <p style="text-align: center;">Helt uenig</p> <ul style="list-style-type: none"> • Delvis uenig • Verken enig eller uenig • Delvis enig • Helt enig <p><u>Pedagogisk atmosfære</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Det var lett å ta kontakt med personalet • Jeg følte meg vel ved å gå til avdelingen ved begynnelsen av vaktene • Jeg følte meg vel med å delta i diskusjoner på møter (f.eks. før vaktskifte) • Det var en positiv atmosfære på avdelingen • Personalet var generelt interessert i studentveiledning • Personalet lærte seg navnet på studentene • Det var tilstrekkelig med meningsfulle læringssituasjoner på avdelingen • Læringssituasjonene var sammensatte mht. innhold <p><u>Ledelsesstil</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lederen så på personalet ved sin avdeling som en nøkkelressurs • Lederen var som et medlem av teamet • Tilbakemeldinger fra lederen kunne lett ses på som en læringssituasjon • Den enkelte ansattes innsats ble verdsatt <p><u>Behandling og oppfølging på avdelingen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Avdelingens filosofi/visjon/målsetting var klart definert • Pasientene mottok individuell behandling og oppfølging • Det var ingen problemer med informasjonsflyten i forbindelse med behandling og oppfølging av pasientene • Dokumentasjon av behandling og oppfølging var klar <p><u>Veiledningsrelasjonen.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Min veileder viste en positiv holdning til veiledning • Jeg følte at jeg fikk individuell veiledning • Jeg fikk kontinuerlig tilbakemelding fra min veileder 	<ul style="list-style-type: none"> • I det store og hele er jeg fornøyd med veiledningen jeg mottok • Veiledningen var basert på et likeverdig forhold som fremmet min læring • Det var gjensidig interaksjon i veiledningsforholdet • Gjensidig respekt og anerkjennelse preget veiledningsforholdet • Veiledningsforholdet var preget av tillit <p><u>Forekomst av veiledning</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg hadde ikke veileder i det hele tatt • En personlig veileder ble oppnevnt, men forholdet til denne personen fungerte ikke i løpet av praksisperioden • Veileder ble byttet underveis, selv om dette ikke var planlagt • Veileder varierte ut fra vakt eller arbeidsoppgaver • Samme veileder hadde flere studenter og var mer en gruppeveileder enn en individuell veileder • En personlig veileder ble oppnevnt og forholdet vårt fungerte i løpet av praksisperioden • Andre former for veiledning, vennligst spesifiser <p><u>Hvor ofte hadde du spontan, individuell veiledning med veileder (uten universitetslærer)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikke i det hele tatt • En eller to ganger i løpet av praksisperioden • Mindre enn en gang i uka • Ca. en gang i uka • Oftere <p><u>Universitetslærers evne til å integrere teori og praksis</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Etter min mening var universitetslærer i stand til å integrere teoretisk og praktisk kunnskap • Universitetslærer var i stand til å tydeliggjøre læringsmålene for den kliniske praksisperioden • Universitetslærer hjalp meg til å redusere gapet mellom teori og praksis <p><u>Samarbeid mellom praksisstedet og universitetslærer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Universitetslærer var kjent med praksisstedet • Universitetslærer var i stand til å overføre sin pedagogiske spesialkunnskap til praksisstedet • Universitetslærer og praksisstedets ansatte jobbet sammen for å støtte min læring <p><u>Forholdet mellom student, veileder og universitetslærer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • De vanlige møtene mellom meg selv, veileder og universitetslærer var behagelige opplevelser • I våre felles møter følte jeg at vi var kollegaer • Fokus for møtene var mine læringsbehov
--	---

Tabell 1.

Totalskår: Studentevaluering av læringsmiljøet på studieåret 2013 – 2014

Figur 2.

positivt engasjement blant studentene og veiledning i et støttende og tillitspreget atmosfære (2). I sykehushverdagen står sykepleiere med veiledningsansvar i en krysspress mellom pasientomsorg og studenters behov for veiledning og oppfølging (31). Det er derfor interessant at respondentene i denne undersøkelsen i stor grad opplever at deres behov for spontan veiledning imøtekommes. Undersøkelsen gir ikke kunnskap om sykepleierens skoling i veiledning, men seminar om veiledning tilbys jevnlig (24). Dette kan være grunnen til at respondentene opplever veiledningsrelasjonen som positiv og karakterisert av tillit og respekt.

UKLAR ROLLE. Sykepleielærers rolle i sykepleiestudenters kliniske praksis er gjenstand for en pågående debatt og beskrives som uklart definert (31–34). Klinisk troverdighet innebærer å være klinisk kompetent og oppdatert (36). Graden av sykepleielærers deltakelse i studenters praksisforløp varierer, og ved UNN er det vanlig at sykepleielærer deltar i tre samtaler mellom kontaktsykepleier og student, i tillegg til ett eller to praksisbesøk.

Denne undersøkelsen viser at respondentene er godt fornøyde med hvordan de faste møtene fungerer og sykepleielærers bidrag til å integrere teori og praksis. Studentene skårer noe lavere på hvordan de opplever samarbeidet mellom praksisstedet og sykepleielærer. En mulig forklaring på det kan være at dette er et område studenten i begrenset grad får innblikk i ut over de tre møtepunktene.

AVSLUTNING. Funnene fra evalueringsundersøkelsen er inspirerende for dem som er involvert i organisering av praksisstudier og veiledning av studenter, og blir brukt som grunnlag for det kontinuerlige arbeidet med å styrke og fremme et godt klinisk læringsmiljø ved UNN HF. Undersøkelsen som er presentert her omfatter sykepleierstudentenes evalueringer. For en institusjon som årlig tar imot cirka 1100 studenter fra 25 studieprogram er det viktig å innhente kunnskap om hvordan det kliniske læringsmiljøet oppleves og fungerer, både for å sikre kvalitet i utdanning og for å rekruttere fremtidige medarbeidere innenfor en rekke profesjoner. Spørreskjemaet

som ligger til grunn for denne presentasjonen foreligger nå i en profesjonsnøytral versjon slik at alle studentgrupper som har klinisk praksis i UNN HF kan benytte det. Utvidelsen av evalueringsundersøkelsen fra sykepleierstudenter til øvrige studentgrupper er under arbeid. ●

REFERANSER:

- Saarikoski M, Leino-Kilpi H. The clinical learning environment and supervision by staff nurses: developing the instrument. *International Journal of Nursing Studies* 2002;3:259–67.
- Saarikoski M, Leino-Kilpi H, Isoaho H, Warne T. Validation of the Clinical Learning Environment and Supervision Scale. *International Journal of Nursing Education Scholarship* 2005;1. (Nedlastet: 10.10.09)
- Karseth B. Hva er gyldig kunnskap i sykepleierutdanningen? Noen kunnskapsmessige og didaktiske kommentarer. I: Christiansen B, K. Heggen K, Karseth B, red. *Klinikk og akademia – reformer, rammer og roller i sykepleierutdanningen*. Oslo: Universitetsforlaget, 2004: s. 105–18.
- Kunnskapsdepartementet. Rammepplan for sykepleierutdanning. Fastsatt 25. januar 2008. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Bjerknes M, Bjørk IT, Christiansen B, Heggen K, Nordtvedt P, Solvoll BA. Å lære i praksis – en veiviser for studenten. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
- Chan D. The relationship between student learning outcomes from their clinical placement and their perceptions of the clinical learning environment. *Contemporary Nurse* 2004;1:2:149–158.
- Heggen K. *Sykehuset som "klasserom". Praksisopplæring i profesjonsutdanningen*. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Solvoll BA, Heggen KM. Teaching and learning care – Exploring nursing students' clinical practice. *Nurse Education Today* 2010; 30: 73–7.
- Helse Nord. Overordnet strategi UNN HF; 2011. Dok nr. MS0014. Versjon 4.

- Quinn FM. *Principles and Practice of Nursing Education*. 4th ed. Cheltenham. Stanley Thomas; 2000.
- Myrick F, Phelan A, Barlow C, Sawa R, Rogers G, Hurlock D. Conflict in the preceptorship or field experience: A rippling tide of silence. *International Journal of Nursing* 2006; 3. <http://www.bepress.com/ijnes/vol3/iss1/art6>.
- Papp I, Markkanen RN, von Bonsdorff M. Clinical environment as a learning environment: student nurses' perceptions concerning clinical learning experiences. *Nurse Education Today* 2003; 4: 262–8.
- Edwards H, Smith S, Courtney M, Finlayson K, Chapman H. The impact of clinical placement location on nursing students' competence and preparedness for practice. *Nurse Education Today* 2004; 4: 248–55.
- Levett-Jones T, Lathlean, Maguire J, McMillan M. Belongingness: A Critique of the Concept and Implications for Nursing Education. *Nurse Education Today* 2007;3: 210–18.
- Levett-Jones T, Lathlean J. "Don't rock the boat": Nursing Students' experiences of conformity and compliance. *Nurse Education Today* 2009; 3: 342–9.
- Midgley K. Pre-registration student nurses perception of hospital learning environment during clinical placements. *Nurse Education Today* 2006; 4: 338–45.
- Saarikoski M, Marrow C, Abreu W, Rikikiene O, Özbicakci S. Student nurses' experience of supervision and mentorship in clinical practice: A cross – cultural perspective. *Nurse Education in Practice* 2007;6:407–15.
- Dunn S, Hansford B. Undergraduate nursing students' perceptions of their clinical learning environment. *Journal of Advanced Nursing* 1997;6:1299–306.
- Matsumara G, Callister LC, Palmer S, Cox AH, Larsen L. Staff nurse perceptions of the contributions of students to clinical agencies. *Nursing Education Perspectives* 2004;6:297–303.
- Ranse K, Grealish L. Nursing students' perceptions of learning in the clinical setting of the Dedicated Education Unit. *Journal of Advanced Nursing* 2007;2:171–9.
- Watkins MJ. Competency for nursing practice. *Journal of Clinical Nursing* 2000;3:338–44.
- Henderson A, Twentyman M, Heel A, Lloyd B. Students' perceptions of the psycho-social clinical learning environment: An evaluation of placement models. *Nurse Education Today* 2006;7:564–71.
- Edvardsen O, Nicolaisen R. Sykepleierstudentenes praksis på UNN. Et samarbeidsprosjekt mellom Universitetssykehuset (UNN HF) og Sykepleierutdanningen ved Avdeling for helsefag (AFH), Høgskolen i Tromsø 2007. Upublisert.
- Kilcullen NM. Said Another Way. The Impact of Mentorship on Clinical Learning. *Nursing Forum* 2007; 2: 95–104.
- Hathorn D, Machtmes K, Tillman K. The Lived Experience of Nurses Working with Student Nurses in the Clinical Environment. The Qualitative Report 2009; 2: 227–44.
- Skaalvik MW, Normann HK, Henriksen N. Clinical learning environment and supervision: experiences of Norwegian nursing students – a questionnaire survey. *Journal of Clinical Nursing* 2011; 20: 2294–304.
- Brodie D, Andrews G, Andrews J, Thomas B, Wong J, Rixon L. Working in London hospitals: Perceptions of place in nursing students' employment considerations. *Social Science and Medicine* 2005;9: 1867–81.
- Saarikoski M, Isoaho H, Warne T, Leino-Kilpi H. The nurse teacher in clinical practice: Developing the new sub-dimension to the clinical learning environment and supervision (CLES) scale. *International Journal of Nursing Studies* 2008; 5: 1233–7.
- Henriksen N, Normann HK, Skaalvik MW. Development and Testing of the Norwegian Version of the Clinical Learning Environment, Supervision and Nurse Teacher (CLES+T) Evaluation Scale. *International Journal of Nursing Education Scholarship* 2012; 1: DOI: 10.1515/1548-923X.2239.
- Gillespie M, McFetridge B. Nurse Education – the role of the nurse teacher. *Journal of Clinical Nursing* 2006; 15: 639–44.
- Pollard C, Ellis L, Stringer E, Cockayne D. Clinical education: A review of the literature. *Nurse Education in Practice* 2007; 5: 135–22.
- Elliott M, Wall N. Should nurse academics engage in clinical practice? *Nurse Education Today* 2008; 5: 580–7.
- Price L, Hastie L, Duffy K, Ness V, McCallum V. Supporting students in clinical practice: Pre-registration nursing students' views on the role of the lecturer. *Nurse Education Today* 2011; 8: 780–4.
- Dassing A. The role of the nurse teacher in relation to clinical practice. *Tidsskriftet Klinisk Sygepleje* 2007; 1: 44–53.

FAGARTIKLER:

Fagartikler kan sendes til torhild.apall@sykepleien.no